

Tóth Katinka:

A „kivonulás” mint megküzdési stratégia J. M. Coetzee: *Michael K. élete és kora c. regényének tükrében* (absztrakt)

„Olyan ő, mint egy kavics, amelyet hirtelen kiragadnak évszázados magányából, és ide-oda pöccinatenek, pedig nem szokta meg a helyváltogatást.”¹

A jog és irodalom ún. „humanista” irányzatának kedvelt témája a jogsértő állami intézkedésekkel szembeni egyéni megküzdési stratégiák feltárása és értékelése. Az írások túlnyomórészt – az igazságosság-jogszerűség dichotómiájának határain belül maradván – az igazságosság helyreállításának lehetőségeire vagy akadályaira fókuszálnak. Előadásomban John Maxwell Coetzee *Michael K. élete és kora* című, 1983-as regénye kapcsán arra mutatok rá, hogy az igazságtalan szuverénnel szembeni megküzdési módszerek nem csupán az előbbi klasszikus dichotómia keretein belül, hanem abból kilépve is szemlélhetőek. Legitim aspektus az is, ha nem a jogsértésekre keresünk „adekvát” válaszokat (jogorvoslat igénybevétele, lázadás, belenyugvás stb.) – vagyis nem a Rendszerrel szemben határozzuk meg magunkat –, hanem nézőpontot váltva abból indulunk ki, hogy mik azok a minimális feltételek, amelyek az autonóm emberi létezéshez elengedhetetlenek.

A nemzetközi szakirodalomban többen felhívják a figyelmet a *Michael K. élete és kora* és több Kafka-mű, továbbá a *Kohlhaas Mihály* közti összefüggésekre. Gondolatmenetemben egymás mellé állítok olyan, az éppen aktuális Rendszerrel szembeni egyéni megküzdési-túlélési stratégiákat, melyek közül többet Nagy Tamás is tárgyalt az egyes művek kapcsán. Kleist *Kohlhaas Mihály*a az állami jogsértéssel szembeni egyéni fellépés nagy horderejű, tragikus, tömeges erőszaktól sem visszarettenő változatára mutatott példát. Nagy Tamás *A per* kapcsán részletesen feltárta, hogy melyek azok az abszurd-groteszk mozzanatok a műben, amelyekből a jog kritikája olvasható ki. Ugyanő *A fűtő* kapcsán a „szocialista törvényesség” kulisszái közti egyéni jogérvényesítési lehetőségeket vizsgálva megállapította, hogy a hetvenes évek Kolhász Miháláynak „már esélye sincs sem a dicsőségesre, sem a tragikusra, sem a bosszúra, sem a megbocsátás erényének gyakorlására”², ellenállási lehetőségei nem terjednek túl a belső lázadás megteremtésén, a rendszeres „meditatív-mániákus sétákon”.³ Coetzee Michel K-ja az előképének tekinthető előbbi hősökkel ellentétben már nem foglalkozik az igazságosság/ jogszerűség kérdésével, hanem egyszerűen kilép a Rendszerből, és fokozatosan elszakítja magát mindentől, ami intézményes. Bár nem lázad, magatartása éppen azáltal emelkedik túl a Rendszer törvényszerűségein, hogy makacs hallgatásaival és látszólag abszurd tetteivel még lehetőséget sem ad arra, hogy a Rendszer megérthesse vagy saját normái alapján megítélhesse őt.

Előadásomban arra törekszem, hogy a *Kohlhaas Mihállyal*, továbbá Kafka írásaival számos pontos intertextuális kapcsolatba hozható Coetzee-regény apropóján, Nagy Tamás írásait is felhasználva, a szerző „jog és irodalmi” hagyatékával párbeszédbe lépjek.

¹ John Maxwell COETZEE: *Michael K. élete és kora* [ford.: ROSS Károly] (Pécs: Art Nouveau 2003) 262-263.

² NAGY Tamás: *Egy arkangyal viszontagságai. Jog, irodalom, intertextualitás Hajnóczy Péter műveiben* (Budapest: Gondolat Kiadó 2018) 60.

³ Uo. 61.